

STUDIE

Český lékař Bohuslav Albert a jeho priekopnícka činnosť na Podkarpatskej Rusi v rokoch 1919–1927

IGOR LICHTĚJ

Czech doctor Bohuslav Albert and his pioneering work in Subcarpathian Ruthenia in 1919–1927

The article covers the activities of a Czech surgeon, doctor Bohuslav Albert, in Subcarpathian Ruthenia. He arrived in the region in the autumn of 1919 by order of Edmond Hennocque, the then commander-in-chief of Subcarpathian Ruthenia, and became the chief physician and head of the Mukachevo hospital, which at that time was in a neglected condition. His work was supported by Václav Pejše, who was himself – just like Bohuslav Albert – a young and talented specialist. With financial aid provided by the authorities, they quickly managed to extensively renovate the Mukachevo hospital, repairing some wards and remodelling others. In particular, the examination department was completely rebuilt and the laboratory was supplied with equipment. An outpatient clinic became fully operational, where even poor patients could receive medical care, and a new infectious disease unit was opened. In addition, new modern buildings were added to the hospital, including paediatric and surgical wards. Thanks to the efforts of Bohuslav Albert and his colleagues, the Mukachevo hospital was able to provide high-quality medical services to the population of Subcarpathian Ruthenia. Bohuslav Albert was also actively involved in the Czechoslovak Red Cross, heading its regional branch.

Keywords: Bohuslav Albert, Václav Pejše, Subcarpathian Ruthenia, Mukachevo, Mukachevo hospital, Central Union of Czechoslovak Doctors, Czechoslovak Red Cross division for Subcarpathian Ruthenia, social and medical congress in Mukachevo

V septembri roku 1919 sa Zakarpatská oblasť stala súčasťou novovzniknutej Československej republiky (ČSR) s oficiálnym názvom Podkarpatská Rus. Je pravda, že podkarpatský ľud bol po materiálnej a duchovnej stránke natolko zúbožený a zotročený, že sotva mohol uveriť v nové politické zriadenie, ktoré by zlepšilo jeho sociálnu a politickú situáciu. Československá správa bola nútená použiť účinné opatrenia na zlepšenie stavu, aby nedošlo k vymieraniu obyvateľstva Podkarpatskej Rusi od hladu a epidémie, ktoré ohrozovali aj iné, v kultúrnom ponímaní viac rozvinutejšie krajiny Európy, zničené počas prvej svetovej vojny. V tej dobe si málokto uvedomoval skutočnosť, aké zodpovedné a náročné bude toto dôležité rozhodnutie, ktoré prijala ČSR.¹ Československá vláda zároveň začala zavádzať poriadok aj v oblasti zdravotníctva.

Počas rakúsko-uhorskej nadvlády bolo územie Podkarpatskej Rusi rozdelené na štyridsať zdravotníckych obvodov, v ktorých pracovalo 28 okresných a obvodných lekárov. V mestách Užhorod, Mukačevo, Berehovo a Veľký Sevluš (terajšie Vinohradovo) pôsobili župní lekári, ktorí s bilanciou 800 lôžok neboli dostatočne vybavení. V Užhorode bola okrem toho škola pre pôrodné asistentky s dvanástimi lôžkami pre rodičky. Nebol to liečebný, ale skôr vzdelávací ústav. V niektorých mestách kraja pôsobili jednotlivé ústavy sociálnej starostlivosti: domov pre hluchonemých v Užhorode, detský útulok v Mukačeve, ústav pre deti s psychickými poruchami vo Veľkom Sevluši. Predstavitelia uhorskej vlády nevenovali takmer žiadnu pozornosť systematickej lekárskej starostlivosti širokej vrstve obyvateľstva. Dedinčania nie veľmi dôverovali lekárom, dokonca sa ich báli, a preto hľadali pomoc u ľudových liečiteľov. Lekára v dedine bolo možné stretnúť iba ak počas povinného očkovania proti kiahňam alebo keď ho zo zúfalstva zavolali k chorému, už zomierajúcemu človeku.² Takýto postoj obyvateľov k odbornej medicíne ovplyvňovali aj nie veľmi vyhovujúce podmienky v nemocniciach. Preto prví lekári, ktorí prišli na Podkarpatskú Rus z českého a moravského územia, vynaložili veľké úsilie na to, aby sa situácia zmenila k lepšiemu.

Hneď po pričlenení Zakarpatskej oblasti do ČSR sa administratívnym strediskom krajiny stala Civilná správa v Užhorode, ktorej súčasťou bolo novovytvorené oddelenie (po česky *referát*) ochrany zdravia. Jednou z jeho prioritných

---

1 ULMAN, František: Dobrovoľná sociálne-zdravotní péče na Podkarpatské Rusi. In: *Publikace pro zem Podkarpatská Rus*. Banská Bystrica 1932, s. 73.

2 MIKULANINEC, Štefan: Zdravoochranenje i socialno-sanitarnija otnošenija na Podkarpatskoj Rusi. In: *Podkarpatskaja Rus za gody 1919–1936*. Užgorod 1936, s. 71; MIKULANINEC, Štěpán: Zdravotnictvi a sociálně zdravotní poměry na Podkarpatské Rusi. In: *Podkarpatská Rus. Sborník hospodářského, kulturního a politického poznání Podkarpatské Rusi*. Bratislava 1936, s. 168–169.

úloh bol rozvoj nemocníc v Mukačeve, Užhorode, Berehove a Sevlúši. Podľa informácie Prezídia Civilnej správy zo dňa 2. októbra 1919 sa z mestskej nemocnice v Mukačeve stalo štátne zariadenie. Na žiadosť vrchného veliteľa Podkarpatskej Rusi generála Edmonda Hennocquea bol za jej riaditeľa a hlavného lekára vymenovaný MUDr. Bohuslav Albert (1890 – 1952). Pravdou je, že v tom čase ešte nenastúpil do zamestnania.³

B. Albert sa narodil v českom mestečku Kostelec nad Orlicí vo vázenej lekárskej rodine. V roku 1912 pôsobil na srbskom fronte ako asistent významného českého lekára a mecenáša prof. Rudolfa Jedličku (1869 – 1926). V čase prvej svetovej vojny B. Albert pracoval v rôznych vojenských chirurgických brigádach, kde si osvojil metódy viedenskej lekárskej školy,⁴ takže na Podkarpatskú Rus prišiel ako lekár, ktorý mal aj napriek mladému veku mimoriadne pracovné skúsenosti z lekárskej praxe, a pravdepodobne niečo aj vedel o tomto kraji.

Podľa archívnych zdrojov na jeseň 1919 slúžil B. Albert v hodnosti nadporučíka zdravotníckej jednotky v československej posádkovej nemocnici č. 20 v Košiciach. Práve v Košiciach podal 7. októbra 1919 svoju žiadosť gubernátorovi Karpatskej Rusi takéhoto znenia: „*Nabízím svoje služby obč[anské] správě Karpatské Rusi co řídící primář-chirurg pro všeob[ecnou] nemocnici v Mukačevu v případě uprázdňení jmenovaného místa odchodem dosavadního primáře. Prosim, aby při obsazování jmenovaného místa byl vzat zřetel na tuto moji žádost jak vzhledem k mé odborné kvalifikaci, tak i vzhledem k okolnosti, že nepřetržitě od počátku osvobozovacích vojenských akcí (t. j. od listopadu 1918) sloužím u armády na Slovensku a v Karpatské Rusi, přihlásiv se k službě té v listopadu 1918 dobrovolně [...]*“⁵. Treba podotknúť, že v tom čase ešte neexistovala funkcia gubernátora. Všetku právomoc vlády mal v rukách vrchný veliteľ Podkarpatskej Rusi generál E. Hennocque. Z jeho rozhodnutia sa B. Albert dostal do Mukačeva.

Príkaz na menovanie Bohuslava Alberta do mukačevskej nemocnice bol vydaný 29. októbra 1919. Podpísal ho Dr. Jan Brejcha, ktorý viedol Civilnú správu Podkarpatskej Rusi. V dokumente sa uvádzalo, že B. Albert je menovaný za primára a súčasne riaditeľa mukačevskej nemocnice. Zároveň dostal pokyn

3 Štátny archív Zakarpatskej oblasti (Deržavnij archiv Zakarpatskoj oblasti, ďalej DAZO), f. 29. Presidium Civilní správy Podkarpatské Rusi, m. Užhorod, 1919–1928, op. 3, spr. 3, ark. 6.

4 BAKALA, Jiří: 75. výročí založení Baťovy nemocnice. In: *Baťova nemocnice ve Zlíně 1927–2002*. Zlín 2003, s. 17–18; MÁŠOVÁ, Hana: Účelnost pro vyšší humanitu – lékař a organizátor Bohuslav Albert. In: *Dějiny věd a techniky*, 1998, roč. 31, č. 1, s. 1–4; HLAVÁČKOVÁ, Ludmila – MÁŠOVÁ, Hana (Eds.): Z paměti prof. MUDr. Emericha Poláka, Dr.Sc. In: *Práce z dějin Akademie věd*, 2010, roč. 2, č. 2, s. 141.

5 DAZO, f. 27. Zdravotní referát Civilní správy Podkarpatské Rusi, m. Užhorod, 1919–1928, op. 1, spr. 4, ark. 1. Viď tiež dokument č. 1 v prílohe.

urobiť dôkladný súpis inventára, liekov, obväzových materiálov, budov, pracovníkov pracujúcich v nemocnici v koordinácii so župnou správou, ktorá bola navrhnutá previesť nemocnicu do pôsobnosti štátu. Takéto zoštátnenie sa malo uskutočniť v presne definovanej oficiálnej podobe.⁶ Dňa 29. októbra 1919 prišiel B. Albert do Mukačeva a v prítomnosti župana prevzal vedenie nemocnice, o čom písomne upovedomil vedenie správy ochrany zdravia.⁷

V tom čase bola mukačevská nemocnica, o ktorú sa pred vznikom československej vlády staralo mesto, v havarijnom stave. Pozostávala z dvoch veľkých dvojposchodových objektov a troch menších jednopodlažných budov. Hlavná budova nemocnice bola postavená v roku 1863, pričom pôvodne bola určená na bývanie. Neskôr bola prerobená pre potreby nemocnice a v roku 1898 bolo dokonca dokončené jedno poschodie. Napriek tomu budova nespĺňala lekárske požiadavky. Nachádzali sa tam dve veľké sály a sedem malých izieb. V nich sa dalo rozmiestniť 92 lôžok. V tom istom objekte bola kancelária, ambulatná miestnosť s operačnou sálou, laboratórium a röntgenové zariadenie. V roku 1904 bola postavená dvojpodlažná chirurgická budova, ktorá sa však ukázala dosť nepraktická. Na prvom poschodí budovy sa nachádzala operačná sála a malá pôrodnica s tromi oddeleniami a štrnástimi lôžkami. Na druhom poschodí bola veľká sála pre dvadsať pacientov bez osobitného oddelenia pre mužov a ženy a päť malých izieb so siedmimi lôžkami. Neskôr bol na dvore nemocnice postavený malý pavilón, v ktorom bolo umiestnených 22 postelí pre ženy s pohlavnými chorobami.

Mukačevská nemocnica bola osvetlená elektrickým prúdom a vodu získavala z niekoľkých vlastných studní s hygienicky vyhovujúcou pitnou vodou. Kanalizácia však bola v zlom stave. Vybavenie mukačevskej nemocnice bolo vo všeobecnosti dosť zlé.⁸ Aj keď sa tam mohlo liečiť 120 chorých, v jeseni 1919 tam poskytovali lekársku starostlivosť iba päťdesiatim pacientom. Chorí ľudia sa vyhýbali tejto nemocnici, kde mali takmer všetko na starosti mníšky, pravdepodobne rád Sestier milosrdenstva sv. Vincenta. O povrchnej, nedôslednej práci lekárov svedčí fakt, že operačná sála mníšok slúžila ako miestnosť na uloženie kvetov. Ambulantná liečba chudobných obyvateľov sa vôbec nevykonávala. Na infekčnom oddelení, ktoré bolo narychlo zriadené v niekdajšej chalupe pre služobníctvo na panstve grófa Schönborna, ležali pacienti so šarlachom, záškrtom, týfusom a inými chorobami bez akejkoľvek izolácie. Je pravdepodob-

6 DAZO, f. 27, op. 1, spr. 4, ark. 7. Viď tiež dokument č. 2 v prílohe.

7 DAZO, f. 27, op. 1, spr. 4, ark. 3–4.

8 DAZO, f. 27, op. 1, spr. 25, ark. 81–81 zv.; Dr. DOŠKÁŘ, Josef: Veřejné zdravotnictví v Podkarpatské Rusi. II., in: *Národní listy*, roč. 61, č. 249, 11. září 1921, s. 9.

né, že lekár tam nikdy neprišiel. Na večeru nedávali mníšky zámerne malým deťom nič na pitie k suchej strave, aby ich nevyrušovali z nočného spánku.⁹

A tak musel nový riaditeľ mukačevskej nemocnice začať takmer od nuly. Bolo potrebné mať na zreteli sociálno-zdravotnícku základňu a pracovať neúnavne. B. Albert takto spomína na svoje prvé pracovné začiatky: „*Nebylo nás tehdy s počátku mnoho a prostředky, které byly po ruce, byly více než skrovné. Práce a život náš, znamenaly neustálé improvizování, chvat a strádání. Snad to byla vedle přirozené energie, kterou náš tehdejší malý kooperativ byl vyzbrojen, opravdová láska k té práci, která nám pomohla těžké a nebezpečné začátky překonati a postupně rozvinuti široký pracovní program. První tři měsíce svého působení v Mukačevě byl jsem po odchodu dvou maďarských kolegů odkázán na pomoc staršího praktika, který do ústavu docházel z města a svými neurastenickými stavy spíše moje úsilí poškozoval, než by pomohl [...]*“¹⁰

B. Albert však bol aktívne podporovaný ako na Ministerstve verejného zdravotníctva a telesnej výchovy v Prahe, tak aj v Civilnej správe v Užhorode. Za zmienku stojí, že 9. apríla 1920 schválilo Národné zhromaždenie ČSR zákon č. 242 o poštátnení mukačevskej nemocnice.¹¹

B. Albert vo svojej práci našiel oporu v osobe MUDr. Václava Pejše (1891 – 1969), v rovnako mladom a schopnom odborníkovi, ako bol on sám. Dokonca sa o ňom zmieňuje aj vo svojich spomienkach: „*Veseleji počalo se nám pracovatí již v únoru 1920, kdy přišel první stálý pomocník, kol[ege] Pejše, nejvěrnější druh v práci.*“¹² Podľa zdrojov bol V. Pejše všestranne osvedčený, vzdelaný lekár a vynikajúci epidemiológ.¹³

V krátkom čase sa B. Albertovi a V. Pejšovi podarilo radikálne obnoviť mukačevskú nemocnicu, patrične opraviť jednotlivé oddelenia, ba niektoré dokonca aj rekonštruovať. Úplne bolo prerobené prijímacie vyšetrovacie oddelenie, taktiež bolo zariadením vybavené bakteriologicko-diagnostické laboratórium.¹⁴ Začala fungovať kvalitná ambulancia, ktorá poskytovala lekársku

9 DAZO, f. 27, op. 1, spr. 25, ark. 82–82 zv.; Dr. DOŠKÁŘ, Josef. Veřejné zdravotnictví v Podkarpatské Rusi. In: *Podkarpatská Rus: obraz poměrů přírodních, hospodářských, politických, církevních, jazykových a osvětových*. Praha 1923, s. 178.

10 ALBERT, Bohuslav: Několik vzpomínek na mukačevskou nemocnici a na práci v Podkarpatské Rusi, in: *Věstník českých lékařů*, roč. 42, č. 21, 23. května 1930, s. 518.

11 Zákon č. 242 ze dne 9. dubna 1920 o prozatímní úpravě právních poměrů ústavů léčebných a humanitních v republice Československé. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, roč. 1920, částka 46, s. 532.

12 ALBERT, Bohuslav: Několik vzpomínek na mukačevskou nemocnici a na práci v Podkarpatské Rusi, s. 518.

13 DAZO, f. 27, op. 1, spr. 25, ark. 82 zv.

14 ALBERT, Bohuslav: Několik vzpomínek na mukačevskou nemocnici a na práci v Podkarpatské Rusi, s. 519.

starostlivosť aj nemajetným pacientom. V ambulancii, ako spomínal B. Albert „*instalovali jsme Roentgenův aparát starého typu, který v nemocnici byl uložen v bednách jako dědictví vojenské, barákové nemocnice. Starý nemoderní stroj, platně nám pak sloužil ještě několik let, ač jej bylo třeba stále opravovat pro značně defektní inductor. Naučili jsme se však trochu těm elektrotechnickým hmatům a rozuměli jsme časem všem jeho vrtochům.*“¹⁵

Od 2. októbra 1920 nemocnica plne fungovala s takýmito oddeleniami: 1. chirurgicko-aseptické a gynekologicko-pôrodnice (41 lôžok) – v samostatnej budove; 2. neaseptická chirurgia, vnútorné a detské choroby (70 lôžok) – na druhom poschodí; 3. mužské pohlavné choroby (22 lôžok) – na prvom poschodí hlavného objektu; 4. ženské pohlavné choroby (22 lôžok) – v samostatnom pavilóne na nemocničnom dvore. Celkom bolo 155 lôžok, z toho deväť detských. Mimo nemocnice, v priestoroch miestností panského sídla grófa Schönborna, sa nachádzalo infekčné oddelenie (45 lôžok). V tom čase mohla nemocnica prijať iba 200 pacientov do ústavnej lekárskej starostlivosti.¹⁶

Kvôli prílišnej pracovnej preťaženosti B. Alberta aj v niektorých iných oblastiach zdravotnej starostlivosti obyvateľov kraja bolo 15. decembra 1921 ustanovené ešte jedno miesto primára v mukačevskej nemocnici. Výsledkom takéhoto riešenia bolo to, že dôležité otázky, týkajúce sa lekárskej starostlivosti v tomto zariadení, sa zverili dvom primárom – chirurgovi a terapeutovi. Prvý z nich sa mal starať o chirurgiu, gynekológiu, pôrody, a tiež o očné a ušné nemoci, röntgenológiu a ambulanciu. V pôsobnosti druhého primára bola terapia, infekčné a venerologické onemocnenia. Primárom chirurgického oddelenia sa stal B. Albert, ktorý aj naďalej viedol nemocnicu, a terapeutického V. Pejše.¹⁷ K ročnému platu 9 864 Kč dostával B. Albert aj príplatok v sume 350 Kč. V. Pejše poberal ročný plat v sume 6 228 Kč, taktiež mu bola poskytnutá strava a ubytovanie.¹⁸

V roku 1922 bolo otvorené nové infekčné oddelenie. Neskôr boli postavené terajšie objekty, najmä dojčenské a chirurgické oddelenie. Personál mukačevskej nemocnice, ktorá začala systematicky pracovať, sa výrazne zvýšil, pričom charakter ich práce stále viac nadobúdal klinickú podobu.¹⁹ Vďaka úsiliu B. Al-

15 Tamže, s. 518; HRBEK, Antonín: *Podkarpatská Rus: stoleté výročí vzniku*. Olomouc 2018, s. 197–198.

16 DAZO, f. 27, op. 1, spr. 25, ark. 13.

17 DAZO, f. 27, op. 1, spr. 25, ark. 75; spr. 70, ark. 16.

18 DAZO, f. 27, op. 1, spr. 25, ark. 82 zv.

19 PINTA, Alois: Zdravoochránenie, in: *Novoje vremja. Nezavisima političeska gazeta Podkarpatskoj Rusi, hod izdaniija V*, č. 18–19 (jubilejný nomer), 10. mája 1929; HRBEK, Antonín: *Podkarpatská Rus: stoleté výročí vzniku*, s. 197–198.

berta a V. Pejšeho sa mukačevskej nemocnici skutočne podarilo dosiahnuť vysokú úroveň zdravotníckych služieb.

Práve v Mukačeve sa v období od 4. do 7. júna 1922 konal reprezentačný sociálno-lekársky zjazd, ktorý zorganizovala Podkarpatská župa Ústrednej jednoty československých lekárov (Ústřední jednoty československých lékařů, ÚJČL). Na jeho náležité zabezpečenie vyčlenilo Ministerstvo verejného zdravotníctva a telesnej výchovy subvencie v sume 28 500 Kč.²⁰ Zasadnutie viedol hlavný lekár Detského domova v Mukačeve MUDr. Josef Frantál (1892–1961), generálnym tajomníkom fóra bol B. Albert. Na zjazde sa zúčastnilo 109 lekárov terapeutov z celého Československa, pre ktorých bol vybavený špeciálny vlak. Na zjazd do Mukačeva prišli takí známi profesori medicíny, akými boli Antonín Veselý z Prahy, Rudolf Vanýsek z Brna, Vítězslav Chlumský, Roman Kadlický a Stanislav Kostlivý – všetci traja z Bratislavy. Je pozoruhodné, že B. Albert poslal pozvánku dokonca predsedovi vlády a ministrovi zahraničných vecí Eduardovi Benešovi, ministrovi ochrany zdravia a telesnej výchovy Bohuslavovi Vrbenskému a ministrovi školstva a národnej osvety Vavrovi Šrobárovi.

Za čestného predsedu zjazdu bol zvolený profesor A. Veselý. Fórum sa konalo v šiestich sekciách: 1. sociálna fyziológia, patológia a hygiena; 2. etiológia a klasifikácia úrazov, starostlivosť o zdravotne postihnutých ľudí; 3. dohľad nad chronicky nevyliciteľnými chorobami; 4. stav a hygienické problémy tuberkulózy; 5. starostlivosť o pacientov s psychickými poruchami a alkoholizmus; 6. všeobecné problémy medicíny. V mnohých vyčerpávajúcich a obsiahlych prednáškach boli tiež prerokované aj výsledky sociálno-zdravotníckej starostlivosti na Podkarpatskej Rusi, ako aj nastolená požiadavka a vyslovené želanie, zamerané na vyriešenie naliehavých problémov v tomto životne dôležitom kraji. V dôsledku toho prijala každá sekcia príslušné uznesenia.²¹

Treba podotknúť, že B. Albert pristupoval k práci s veľkým nadšením, zdôrazňoval neustálu starostlivosť o svojich pacientov, z ktorých väčšinu tvorili chudobní obyvatelia Podkarpatskej Rusi. Vo svojich spomienkach B. Albert opisuje dva prípady z vlastnej lekárskej praxe v Mukačeve, ktoré ho ohúrili.

Prvá neobvyklá situácia súvisela s amputáciou dolnej končatiny vidieckemu negramotnému chlapcovi, chorému na škvrnitý týfus. Otec, ktorý priviedol sy-

20 DAZO, f. 27, op. 1, spr. 226, ark. 14, 28.

21 DAZO, f. 27, op. 1, spr. 226, ark. 16–26; Sociálně-lékařský sjezd v Mukačevě (Oficiální zpráva), in: *Věstník českých lékařů*, roč. 34, č. 25, 24. června 1922, s. 312–314; Dr. Albert: Sociálně-lékařský sjezd v Mukačevě, in: *Zprávy Československého Červeného kříže*, roč. 2, č. 7, 10. července 1922, s. 237–240; Sociálně-lékařský sjezd v Mukačevě, in: *Věstník Ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy*, roč. 4, č. 7, 20. července 1922, s. 301–302; Sociálně-lékařský sjezd v Mukačevě, in: *Český svět. Ilustrovaný čtrnácti denník*, roč. 18, 10. srpna 1922, s. 740–741; BAKALA, Jiří: 75. výročí založení Baťovy nemocnice, s. 18.

na s rozsiahlym priebehom choroby do nemocnice, poprosil masť na oživenie „čiernej nohy“. Keď službukonajúci lekár otcovi povedal, že chlapec musí ostať v nemocnici a pravdepodobne mu musia amputovať nohu, otec prehlásil: „Chlapce zde nenechám, nohu odřezati nedám, lépe, aby chlapec zemřel.“ Keď to chlapec počul, rozplakal sa. Vtedy zakročil B. Albert a nasilu vytlačil otca z ordinácie. Uvedomujúc si nedôstojnosť svojho konania, ponáhlal sa do prijímacej miestnosti, aby sa otcovi ospravedlnil. B. Albert očakával ďalší odpor, ale na veľké prekvapenie otec, ktorý bol už na odchode, súhlasil s tým, aby chlapec zostal v nemocnici. Iba si poprosil klobúk, ktorý si zabudol v prijímacej miestnosti. Neskôr oňho rodičia nejavili záujem. Po amputácii nohy prevzal starostlivosť o mladého invalida Československý Červený kríž a Výskumný ústav pre telesne postihnuté deti, ktorý založil na pražskom Vyšehrade prof. Rudolf Jedlička. Pracovníci týchto inštitúcií preňho vyhotovili protézu, naučili ho čítať a písať, vychovali z neho dobrého majstra.²²

K ďalšiemu prípadu došlo na trhu, ktorý sa konal každý pondelok v Mukačeve. V tento deň prichádzali do mesta stovky dedinčanov. Bolo medzi nimi aj veľa žobrákov a mrzákov, aby si niečo vyžobrali na rínku. V jeden takýto trhový deň v roku 1920 si B. Albert vybavoval nejaké veci v meste a pri návrate zďaleka uvidel žobráka, ktorý sedel na rohu ulice vedúcej k nemocnici. Človek bol veľmi červený a vyrážkovitý. Keď sa k nemu B. Albert priblížil, uvidel, že má kiahne. Ten aj napriek tomu ticho a spokojne sedel na svojom mieste, zbierajúc milodary od okoloidúcich. Lekár bol veľmi prekvapený tým, že nikto zo stoviek ľudí, ktorí okolo neho prechádzali, netušil, akou chorobou trpí. B. Albert ihneď začal konať a poslal ho k infektológovi. Žobrák urobil veľký hurhaj kvôli nespravodlivosti, lebo ho v tento deň pripravili o dobrý zárobok.²³

Treba podotknúť, že predstavitelia mestskej vlády, ktorá sa starala o vývoj zdravotníctva na Podkarpatskej Rusi, si vysoko vážili znalosti, odborné a organizačné schopnosti B. Alberta. Vedúci referent ochrany zdravia kraja informoval začiatkom marca 1922 príslušné ministerstvo v Prahe o právnej a finančnej situácii vedenia mukačevskej nemocnice. Okrem iného takto charakterizoval jej riaditeľa: „*Dr. Albert jest skutečný odborník chirurg a gynekolog, jehož výkony lékařské se řadí ku výkonům vyhlášených klinik, jest znamenitým organizátorem služby lékařské a učitelem, jenž v poměrně krátké době, po kterou nemocnici řídí, vychoval již několik znamenitých odborníků lékařských. Dr. Albert vyznačuje se dále vzácnou nezišností a lidumilností, kterými vlastnostmi na hlavu poráží zis-*

---

22 ALBERT, Bohuslav: *Několik vzpomínek na mukačevskou nemocnici a na práci v Podkarpatské Rusi*, s. 519.

23 Tamže.

*kuchtivost a despotismus lékařů maďarských. Získavaje takto rusínský lid pro věc českou, koná Dr. Albert veliké dílo v ohledu národním.*²⁴

Okrem základnej práce v mukačevskej nemocnici sa B. Albert aktívne zapájal do realizácie mnohých iných aktivít súvisiacich s ochranou zdravia na Podkarpatskej Rusi. Bol predsedom pobočky Československého Červeného kríža (ČČK), na čele s dcérou prezidenta republiky Dr. Alicou Masarykovou, s ktorou bol B. Albert v neustálom kontakte. Okruh pôsobnosti tejto organizácie na Podkarpatskej Rusi bol dosť rozsiahly, MUDr. Albert organizoval boj s epidémiami, zakladal nové zdravotné strediská, zvlášť kliniky ochrany zdravia ČČK pre matky s malými deťmi a pod. Hana Mášová napríklad píše aj o ďalších jeho aktivitách v ČČK: „[...] *Albert byl muž úctyhodné energie. Na Podkarpatské Rusi vedl v létě 1920 a v zimě 1922/23 stravovací akci pro 14 000 dětí. Vedl dále akci učňovskou – organizoval vyhledávání učebních míst a ubytování v Čechách pro 600 rusínských chlapců.*“²⁵

Mnohí považovali B. Alberta za talentovaného chirurga a zdieľali názor, že jeho postavenia vrátane ČČK sú mu na ťarchu, pretože ho oberali o čas na chirurgii. Jeden zo súčasníkov týchto udalostí Emerich Polák, v tom čase mladý medik, nevdojak zaznamenal: „*Nejednou jsme na operačním sále na něho umytí a v rukavicích nekonečně dlouho čekali, než se ze všech funkcí uvolnil a přišel operovat. Toto mimochirurgické zaměstnání se mu stalo potud osudným, že se v chirurgii nedopracoval takových úspěchů, jaké by odpovídaly jeho nadání, zručnosti a pílí.*“²⁶ Popri tom mal B. Albert veľký vplyv na svojich kolegov, a to nielen vďaka bohatým skúsenostiam, ale predovšetkým vďaka svojej neúnavnej pracovitosti a iniciatívnosti.

V Mukačeve sa Bohuslav Albert zoznámil so svojou budúcou manželkou Máriou (1903 – 2004). O tom, ako to prebiehalo, vyrozprávala Mária, dievčenským menom Dvořáková, krátko pred svojou smrťou novinárke Hane Benešovej. Krátko po skončení prvej svetovej vojny si v novinách prečítala oznam, že Ministerstvo financií Československej republiky prijme do práce na Podkarpatskej Rusi niekoľko mladých žien. Mária v tom čase nemala ani osemnásť rokov, preto matka nechcela dcéru pustiť tak ďaleko od rodného domova. Aj napriek matkinmu nesúhlasu Mária pricestovala na Podkarpatskú Rus. Bola prijatá na finančný úrad v Mukačeve, kde evidovala dokumentáciu a výmenu peňazí pre miestnych obyvateľov. Po ochorení na paratýfus sa stala pacientkou Bohuslava Alberta. Už od prvej chvíle komunikácie k nej B. Albert, ktorý mal

24 DAZO, f. 27, op. 1, spr. 196, ark. 11–11 zv.

25 MÁŠOVÁ, Hana: *Účelnost pro vyšší humanitu – lékař a organizátor Bohuslav Albert*, s. 6.

26 HLAVÁČKOVÁ, Ludmila – MÁŠOVÁ, Hana (Eds.): *Z paměti prof. MUDr. Emericha Poláka, Dr.Sc.*, s. 141.

podľa jej spomienok pekné výrazné oči a úhľadné vyčesané tmavé vlasy, prejavoval sympatie. Toto stretnutie sa pre obidvoch stalo osudným. Zalúbenci sa zosobášili až po deviatich rokoch zoznámenia, ale nestalo sa to v Mukačeve.²⁷

V skutočnosti pracoval B. Albert v Mukačeve do roku 1927. Na jar tohto roku sa presťahoval do moravského mesta Zlín. Podotýkame, že v roku 1923 bol starostom mesta známy český podnikateľ Tomáš Baťa (1876 – 1932), ktorý koncom 19. storočia založil v Zlíne firmu „T. & A. Baťa“. V roku 1926 bol vo Vestníku českých lékařov uverejnený inzerát o tom, že firma „T. & A. Baťa“ chce postaviť v Zlíne nemocnicu a hľadá mladého a energického odborníka z rôznych oblastí medicíny, ktorý by sa podujal na túto úlohu. B. Albert prijal túto ponuku a presťahoval sa do Zlína, kde sa ujal pri výstavbe novej nemocnice, a tak sa začala jeho ďalšia životná púť. Už 21. novembra 1927 nemocnica prijala svojho prvého pacienta. Tak v Zlíne vznikla známa Baťova nemocnica, v ktorej od roku 1927 B. Albert pracoval ako primár, neskôr ako jej riaditeľ.²⁸

Bohuslav Albert sa stal primárom a riaditeľom mukačevskej nemocnice na samotnom začiatku československej vlády na Podkarpatskej Rusi. V tom čase bola nemocnica v pomerne zanedbanom stave po medicínskej a ekonomickej stránke. Vďaka úsiliu B. Alberta a jeho kolegov sa v krátkom čase stala popredným zdravotníckym zariadením regiónu. Okrem toho B. Albert aktívne pracoval v Československom Červenom kríži, viedol jeho regionálnu pobočku. Takže na Podkarpatskej Rusi urobil tento talentovaný lekár pre ochranu zdravia obyvateľov veľmi veľa, na čo by súčasníci nemali zabúdať. Práve tu získal mimoriadne praktické a organizačné skúsenosti, ktoré sa mu stali v krátkom čase užitočné. Jeho ďalší život a práca boli napokon späté s výstavbou preslávenej Baťovej nemocnice v Zlíne, ale to je už predmetom samostatnej štúdie.

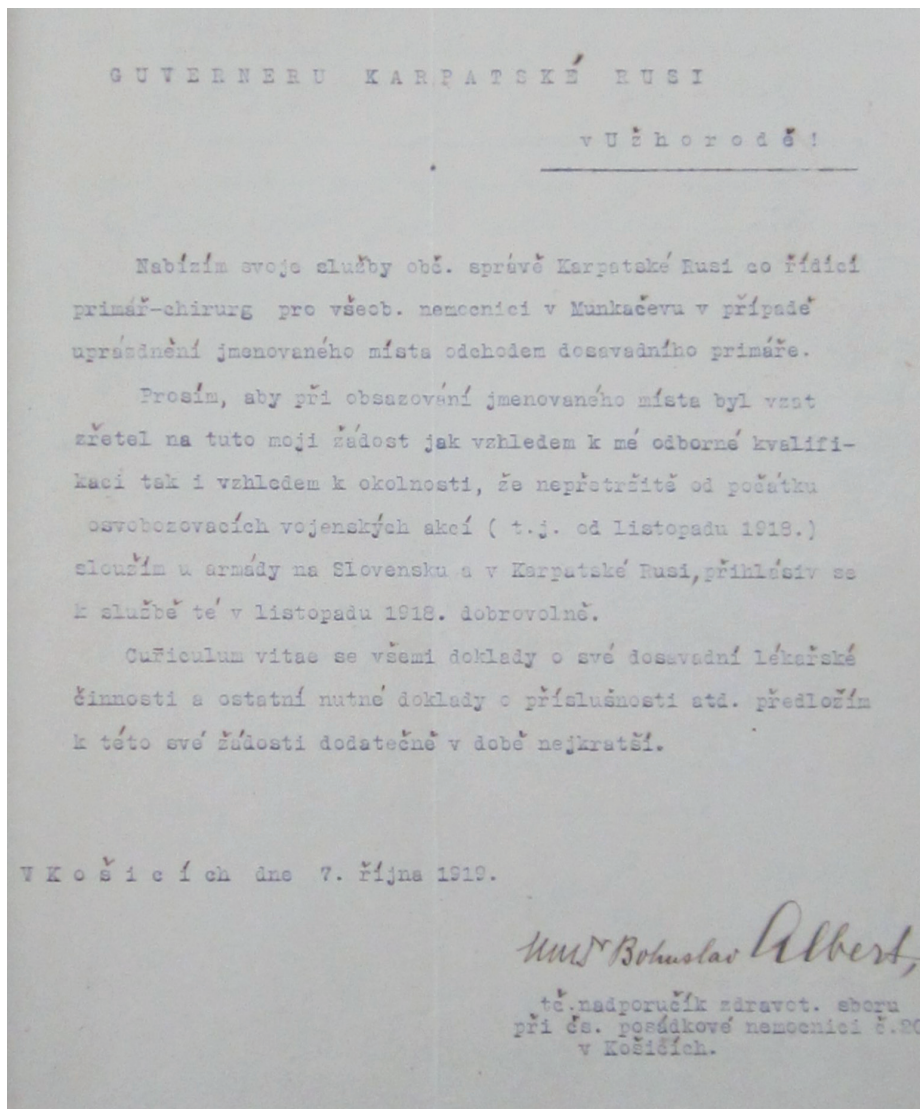
(Do slovenského jazyka preložil PhDr. Jozef Varchol)

---

27 BENEŠOVÁ, Hana: Baťovy broskve. In: *Reflex*, 2004, roč. 15, č. 20, s. 20–23; online in: <https://www.staryzlin.cz/batova-nemocnice-dr-bohuslav-albert.php> (28. 8. 2021).

28 BAKALA, Jiří: 75. výročí založení Baťovy nemocnice, s. 16–18.

PRÍLOHA

Žiadosť Bohuslava Alberta o vymenovanie primárom-chirurgom mukačevskej nemocnice, 7. októbra 1919.

DAZO, f. 27, op. 1, spr. 4, ark. 1.

Generál Hennoque, vrchní velitel Karpato - ruského území.

Č. 1272.

Užhorod, dne 29. října 1919.

Panu

MUDr. Bohuslavu Albertovi

v Munkačevě.

Jmenuji Vás primárním lékařem v městské nemocnici v Munkačevě a pověřuji Vás zároveň úřadem ředitele této nemocnice s platem a požitky, jaké byly pro tyto úřady posud v nemocnici stanoveny.

Zároveň Vás žádám, abyste provedl při nastoupení svého úřadu řádný soupis inventáře, léčiv, obnázových látek, budov, osob v nemocnici zaměstnaných v dohodě se župním úřadem, který byl vyzván aby nemocnici převzal do správy státní. Převzetí nutno provést přes nou formou úřední a zprávu oněm sem podati.

Přílohy žádosti se Vám vracejí.

Za generála

z rozkazu civilní náměstek:

Dr. Brejcha.

Za správný opis :

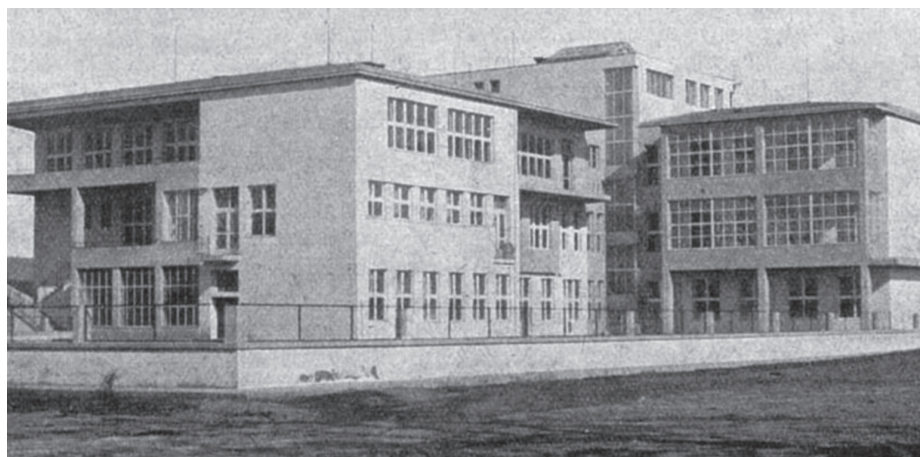

Dekrét civilného námestníka vrchného veliteľa Karpato-ruského územia generála Edmonda Hennoquea Jána Brejchy s menovaním Bohuslava Alberta za primára a riaditeľa mukačevskej nemocnice, 29. októbra 1919.

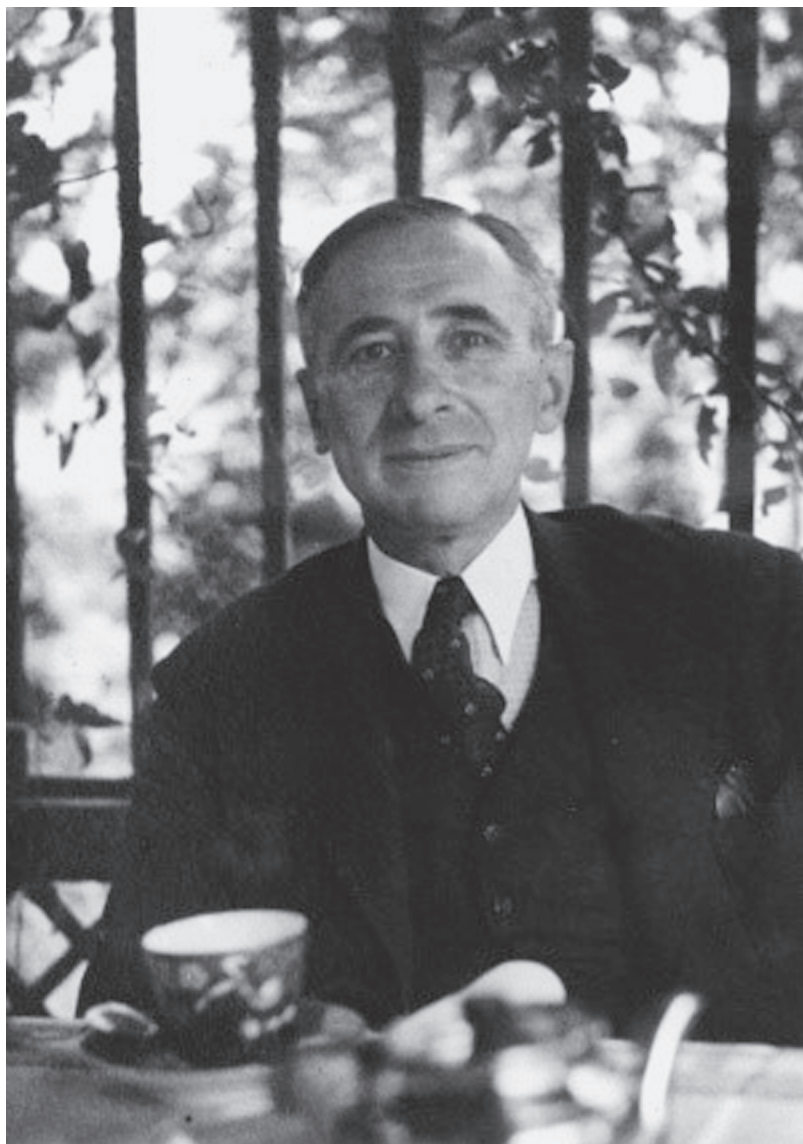
DAZO, f. 27, op. 1, spr. 4, ark. 7.

Infekční pavilón st. nemocnice v Mukačeve.
Věstník českých lékařů, roč. 42, č. 21, 23. května 1930, s. 510.

Kojenecký pavilón st. nemocnice v Mukačeve.
Věstník českých lékařů, roč. 42, č. 21, 23. května 1930, s. 529.

MUDr. Bohuslav Albert

Starý Zlín, MUDr. Bohuslav Albert | Baťova nemocnice Zlín, online in:
<https://www.staryzlin.cz/batova-nemocnice-dr-bohuslav-albert.php> (29. 8. 2021).